

УДК 376-056

СОЦІАЛЬНІ ІСТОРІЇ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Ганна БЛЕЧ, Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна; blechanna2@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-4884-6024; Researcher ID 0-7749-2016

Стаття присвячена одній з найбільш актуальних проблем соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в умовах сучасних соціально-економічних змін у суспільстві. У статті аналізуються поняття «соціалізація», окреслюються її етапи, одним з яких є «соціальна адаптація», розкриваються особливості соціальної адаптації дошкільника, види адаптації, «соціальна компетентність», висвітлюються чинники впливу на її формування. Доведено, що дитина з інтелектуальними порушеннями розвивається за умов засвоєння нею суспільного досвіду. Це стає можливим завдяки оволодінню засобами набуття такого досвіду. Проаналізовано етапи навчання способів засвоєння соціального досвіду. Зокрема, до них належать: спільні дії дорослого та дитини, використання жестів, наслідування дій дорослого, метод «спроб і помилок», дії за зразком, дії за словесною інструкцією, що є важливим завданням корекційно-розвивальної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями. Зазначається, що засвоєння нової соціальної ролі, входження в нову соціальну ситуацію може мати величезне значення для розвитку особистості дитини й подальшого покращення навичок соціальної взаємодії. Окреслено важливість використання соціальних історій, які допомагають дитині зрозуміти соціальні ситуації, формують при цьому соціальні навички та здатність визначати правильну адекватну поведінку. Представлено набір карток «Соціальні історії» (2020 р.), як інструмент соціального навчання, який можуть використовувати як педагоги, психологи, так і батьки для навчання дітей. Представлений набір карток «Соціальні історії» репрезентує один із ефективних прийомів, що застосовуються в практиці роботи з дітьми, у тому числі й з дітьми з інтелектуальними порушеннями, з метою розвитку в них навичок соціальної взаємодії, комунікації, засвоєння соціальних норм і правил поведінки. Автором представлено алгоритмічні кроки та практичні рекомендації щодо використання набору карток «Соціальні історії». Акцентовується увага на перспективі подальшого дослідження з окресленої проблематики.

Ключові слова: діти з порушеннями інтелектуального розвитку, соціалізація, соціальна адаптація, соціальні історії.

Hanna Blech, PhD(Education), a Senior researcher of the Department of Speech Therapy of Mykola Yarmachenko Institute of Special Education and Psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Social stories as a way of socializing of preschoolers with intellectual disabilities

The article is devoted to one of the most pressing problems of socialization of children with special educational needs in the context of modern socio-economic changes in society. The article analyzes «the concept of socialization», outlines its stages, one of which is «social adaptation», reveals the features of social adaptation of preschoolers, types of adaptation, «social competence», highlights the factors

© Блеч Г., 2021

influencing its formation. It is proved that a child with intellectual disabilities develops under the condition of mastering social experience. This becomes possible due to mastering the means of gaining such experience. The article analyzes the stages of learning ways to learn social experience, in particular, they include: joint actions of an adult and a child; use of gestures; imitation of adult actions; trial and error method; sample actions; actions according to verbal instruction, which is an important task of correctional and developmental work with children with intellectual disabilities. The article notes that mastering a new social role, entering a new social situation can be of great importance for the development of the child's personality and further improvement of social interaction skills. In particular, the article outlines the importance of using social stories that help the child understand social situations, while forming social skills and determine the correct, adequate behavior. A topical joint project, a set of cards «Social Stories» (2020), a tool for social learning, which can be used by teachers, psychologists and parents to teach children. The presented set of cards «Social Stories» represents one of the effective techniques used in the practice of working with children, including children with intellectual disabilities in order to develop their skills of social interaction, communication, learning social norms and rules of conduct.

The author presents algorithmic steps and practical recommendations for the use of a set of cards «Social Stories». Emphasis is placed on the prospects of further research on the outlined issues.

Keywords: children with intellectual disabilities; socializing; social adaptation; social stories.

Актуальність дослідження. Одним із пріоритетних напрямів державної політики в галузі сучасної освіти, який прописано у Законі України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа», є сприяння в реалізації прав на рівний доступ до якісної освіти. У Концепції Нової української школи наголошено на тому, що кожна дитина, незалежно від її можливостей, має право на успіх у житті, максимальне розкриття власних здібностей, яке може запропонувати якісна освіта. Тому забезпечення оптимальних умов навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами є важливим завданням сьогодення. Особливо важливим постає питання підтримки дітей з особливими освітніми потребами, забезпечення рівних з іншими дітьми можливостей і умов отримання ними якісної освіти, соціалізації й інтеграції в колектив [2; 3].

У сучасних умовах реформування системи освіти в Україні соціально-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями є одним із найважливіших завдань спеціальної освіти, адже мусить забезпечити комплексну педагогічну підтримку та допомогу таким дітям у процесі їх розвитку, корекції порушень і здобуття освіти відповідного рівня з метою соціалізації – входження в суспільство на рівних правах з іншими.

Через особливості, пов'язані зі станом здоров'я, психіки, стану аналізаторів, нервової системи, діти з інтелектуальними порушеннями (ІП) надзвичайно вразливі щодо впливів з боку як макро-, так і мікросоціуму. Їм набагато складніше пристосуватися до умов суспільства, побудувати стратегію і тактику власного життєвого шляху, оволодіти навіть нескладними знаннями, уміннями, навичками. Відтак, суттєвою можливістю покращення навичок соціальної взаємодії дітей є використання в роботі з ними методу соціальних історій.

Метою статті є висвітлення актуальних питань соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями, її етапів та засобів збагачення соціального досві-

ду, навчання дитини прийнятним способам соціальної поведінки, інструментом якого є соціальні історії.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розкриття тематики були використані методи пошуку, аналізу, систематизації та узагальнення досліджуваного матеріалу.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових досліджень дає змогу стверджувати, що проблема соціалізації дітей з ІІ перебуває в центрі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних учених: Г. Андрєєвої, 1996; В. Андрущенко, 2004; В. Бондаря, 2005; А. Висоцької, 2014; І. Гладченко, 2014; М. Супруна, 2014; Т. Ілляшенко, 2015; І. Татяничкової, 2014; О. Хохліної, 2009; М. Ярмаченка, 1960.

Соціалізація – це складний тривалий процес включення дитини до системи соціальних зв'язків та відносин, її активної взаємодії з оточенням, у результаті якої вона засвоює зразки поведінки, соціальні норми і цінності, необхідні для успішної життєдіяльності в суспільстві.

Процес соціалізації поділяється на етапи, одним із яких є соціальна адаптація.

Соціальна адаптація – це процес пристосування людини до умов життєдіяльності, до рольових функцій та норм поведінки, до форм соціальної взаємодії, що склалися в спільноті, до якої інтегрується індивід.

Термін «адаптація» [від лат. *adaptatio* – пристосування] є комплексним явищем соціального буття особистості, універсальною властивістю людини, яка забезпечує засвоєння нею соціально корисних стандартів поведінки, ціннісних орієнтацій, гармонізацію взаємозв'язків з новим соціальним середовищем.

Ряд науковців (Д. Андрєєва, В. Казначеев, О. Кононко, В. Слюсаренко, А. Фурман) розглядає соціальну адаптацію як специфічну форму соціальної активності, пов'язаної зі входженням та приведенням об'єктивних і суб'єктивних особливостей особистості у відповідність до нових соціальних умов. Розробники Базового компонента дошкільної освіти розглядають соціальну адаптацію як інтегральний показник здатності дитини виконувати належні біологічні, психологічні функції та соціальні ролі в колективі. На думку О. Кононко, соціальна адаптація є першою з трьох фаз соціального становлення особистості дошкільника (адаптація, індивідуалізація, інтеграція) і передбачає засвоєння норм тієї соціальної спільноти, до якої він належить. Особливостями соціальної адаптації дошкільника автор вважає: усвідомлення ним себе суб'єктом діяльності; бажання бути включеним у нове оточення; орієнтація на суспільні функції людей, норми, сенс їхньої поведінки та діяльності; суб'єктивне ставлення до соціальних цінностей, розуміння своєї належності до дитячого колективу; прагнення до розширення соціальних контактів; прихильне ставлення до одних груп дітей та відмова від спілкування з іншими [5].

Т. Поніманська акцентує увагу на необхідності збагачувати соціальний досвід дитини в період входження в нові умови буття за такими складовими: уміння орієнтуватися у світі людей (рідні, близькі, знайомі, незнайомі; люди різної статі, віку, роду занять); здатність розуміти іншу людину, її настрій, потреби, особливості поведінки; уміння поважати інших, допомагати; обирати відповідні форми й способи спілкування та діяльності [9;10].

У ролі основного механізму соціалізації виступає пристосування. Більшість дослідників стверджують, що адаптацію можна розглядати як складову соціалізації і як її механізм. Тому розрізняють два види адаптації – психофізіологічну та соціально-психологічну, що перебувають у взаємозв'язку.

При цьому соціально-психологічна адаптація являє собою оволодіння особистістю ролі під час входження в нову соціальну ситуацію, це – конкретний процес соціалізації. Адаптація є лише одним з елементів соціалізації поряд з іншим, не менш важливим, – активністю особистості, її творчим вибірковим ставленням до середовища, активним відтворенням соціального досвіду, перетворенням наявних соціальних умов і форм. Отже, соціалізація постає як єдність адаптації та активності особистості: засвоєння норм і цінностей соціального середовища відбувається у взаємозалежності і взаємозв'язку з активністю індивіда.

Результати дослідження. Специфіка соціальної адаптації дітей з інтелектуальними порушеннями стає зрозумілою, якщо розглядати її з урахуванням особливостей, які є невід'ємними показниками цього типу дизонтогенезу. Зокрема, необхідно говорити про особливості знань і уявлень таких дітей щодо навколишнього середовища та їхнього місця й ролі в ньому, про характер їхньої діяльності та про взаємодію з дорослими й однолітками, про особливості сімейної соціалізації тощо. Крім того, уже на рівні особистісних характеристик – самооцінки й рівні домагань – є передумови для формування емоційного дисбалансу та виникнення труднощів в організації поведінки й діяльності, в оволодінні й реалізації соціального досвіду.

Соціальна адаптація дітей з ІІІ до умов соціального середовища має багатофункціональний характер.

По-перше, адаптація є засобом оптимізації відносин дитини з відносно широким соціальним довкіллям, у якому з'являється дитяче співтовариство та спілкування в системі «дитина-дитина», «дитина-дорослий». *По-друге*, через адаптацію відбувається формування соціальної сутності дитини. *По-третє*, соціальна адаптація – це дієва складова певної успішної соціалізації дитини в суспільстві.

Збагачення соціального досвіду сприяє формуванню соціальної компетентності, яка означає складне полікомпонентне утворення особистості, її інтегральну якість, що складається з цілого комплексу емоційних, мотиваційних, характерологічних особливостей та виявляється в соціальній активності й гуманістичній спрямованості.

У працях Л. Виготського, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна розкрито соціальну зумовленість психіки людини, висунуто положення про те, що особистість формується в контексті діяльності і не є пасивним продуктом соціального середовища. Діяльність є умовою та засобом, що забезпечує дитині можливість активно пізнавати навколишній світ і самому ставати частиною цього світу; набувати практичних навичок взаємодії з ним; засвоювати знання та виражати своє ставлення до засвоєного. Розглянемо діяльність як важливу умову залучення дитини до соціальної дійсності. Діяльність, особливо спільна, є свого роду школою передачі соціального досвіду. Дитина бачить і розуміє, як взаємодіють між собою люди, які правила і норми роблять цю взаємо-

дію найбільш сприятливою. Дитина має можливість спостерігати за дорослими та однолітками в природних умовах. У діяльності забезпечуються умови для формування особистих якостей, опанування вміння проявляти своє ставлення до дійсності. Ці характеристики можуть реалізуватися за умов, що соціалізації сприяє діяльність, яка специфічна для кожного періоду розвитку дитини. Для дитини-дошкільника – це гра.

Відомо, що виділяти й моделювати соціальні стосунки за допомогою ролей, ігрових дій, ігрових предметів допомагає гра. На думку Д. Ельконіна, сюжетно-рольова гра виникає тільки на певному етапі історичного розвитку суспільства як особливий інститут соціалізації, що дає змогу дитині здійснити орієнтування в системі соціальних і міжособистісних стосунків, виділити мету, завдання й зміст людської діяльності. Формуючи в дитини з інтелектуальними порушеннями соціальні навички, уміння й соціальні ролі, необхідно досягати її позитивного ставлення до їхнього засвоєння. Як відомо, цим дітям властиві: емоційні порушення (часта зміна настроїв); відсутність ініціативи й самостійності; діти із труднощами переключаються на іншу діяльність; діють стереотипно, за штампами; легко піддаються навіюванню, або чинять опір усьому новому. Тому потрібно створювати ігрові ситуації, що стимулюють їхнє мовлення, доброзичливу взаємодію, що сприяє формуванню навичок міжособистісного спілкування, які надалі допомагають дитині входити в соціум. Дитина з ІІІ розвивається за умови засвоєння нею суспільного досвіду. Це стає можливим, коли вона володіє засобами набуття такого досвіду:

- спільні дії дорослого та дитини;
- використання жестів, особливо вказівного («жестова інструкція»);
- наслідування дій дорослого;
- пошукові способи орієнтування – метод «спроб і помилок»;
- дії за зразком;
- дії за словесною (мовленнєвою) інструкцією.

Засвоєння нової соціальної ролі може мати величезне значення для розвитку або зміни особистості дитини й подальшого перебування в соціумі. Чим більше соціальних ролей здатна відтворити людина, тим більш вона пристосована до життя. Таким чином, процес розвитку особистості часто виступає як динаміка засвоєння соціальних ролей. Отже, навчання способів засвоєння суспільного досвіду є важливим завданням корекційно-розвивальної роботи з дітьми з ІІІ. О. Кочерга запропонував здійснювати таку роботу поетапно [6].

Перший етап – навчання спільних дій дорослих з дитиною та створення позитивного ставлення до цих дій. Він передбачає тактильний контакт із дитиною поєднаний з лагідною поведінкою. При цьому має зберігатися вимогливість і наполегливість дорослого в подоланні негативного ставлення дитини до спільних дій. Так, наприклад, для цього можна використовувати кидання яскравого м'яча в кошик. Ця дія, як правило, викликає в дитини радість, позитивні емоції. Спочатку м'яч кидає дорослий, привертаючи увагу до результату дії плесканням у долоні, радістю. Надалі участь дитини у виконанні дії потрібно збільшувати, а дорослого зменшувати.

Другий етап – включення в спілкування дорослого та дитини жестів, особливо вказівного, який спрямовує увагу дитини на предмет. Дитина з ІП без спеціального навчання не завжди використовує такий жест.

Третій етап – навчання наслідування – спочатку рухів, потім – дій із предметами. При навчанні наслідування основним допоміжним засобом є спільні дії дорослого та дитини. Допоміжним засобом при опануванні наслідування дій з предметами є вказівний жест.

Четвертий етап – формування пошукових способів орієнтування. При виконанні нових завдань з іграшками дитина найчастіше використовує дії силою чи хаотичні дії. Вона не користується спробами – пошуковими способами орієнтування в завданні: не відкидає помилкові варіанти дій, а повторює їх, не фіксуючи увагу на правильних варіантах, які призводять до позитивних результатів. У процесі виховання дитини з ІП важливо домагатися того, щоб діти навчалися фіксувати правильні дії й відкидати помилкові і таким чином опановували спосіб спроб та помилок у засвоєнні суспільного досвіду.

П'ятий етап – навчання дій за зразком. Зразок, на відміну від наслідування, подається дитині в готовому вигляді, і дитина має відтворити його, не дивлячись яким чином він створювався дорослим. Перед дитиною постає досить складне завдання: проаналізувати зразок, розкласти на елементи та подумки відтворити послідовність дій чи рухів [5, 56]. Навчання аналізу треба починати з наслідування. Наприклад, дитина складає будиночок з кубиків на основі наслідування дій дорослого. Після цього вона може побудувати будиночок уже за зразком. Якщо дитина припускається помилок, можна використати жести, щоб вказати на неточності. Якщо виявиться і цього недостатньо, то необхідно повернутися до спільних дій дорослого і дитини. Тобто якщо дитина виконує завдання на основі використання певного способу засвоєння суспільного досвіду, то при виникненні в неї труднощів допоможе звернення до більш простих способів, які засвоювалися на попередніх етапах. Це стосується і *шостого етапу* та відповідного йому способу засвоєння суспільного досвіду – навчання діяти за словесною інструкцією. Слово має включатися в процес опанування кожного із названих способів, починаючи зі встановлення емоційного контакту між дорослим і дитиною, виконання й навчання спільних дій. Спочатку слово, яке вимовляється з певною інтонацією, використовується для привертання уваги дитини, створення емоційного поля. Воно має використовуватися і як сигнал до дії чи її припинення, фіксувати успіх дитини. Надалі словом визначається установка дитини на спосіб дії («дай такий», «візьми такий», «зроби так») та фіксування її результату («Ти поставила синій кубик на червоний», «Ти намалювала ляльку: голову зверху, з обох боків – ручки» тощо). Надалі в слові необхідно фіксувати і результати орієнтовних дій – спроб та помилок: «Ти спробував в отвір проштовхнути кубик і він попав у коробочку». Отже, слово має супроводжувати дії дитини, виконання нею завдань. Спочатку це робить дорослий, потім дитина. Так само здійснюється і «фіксувальне» мовлення: спочатку дорослий розповідає про те, що робив він чи дитина. Потім дорослий допомагає дитині прозв'язувати, ставлячи запитання: «Що ти зробив спочатку?», «Що ти робив потім?».

Наприклад, дівчинка каже, що вона дістала ляльку з шафи, а потім стала грати. Мама запитує її: «Як ти її дістала?» Якщо дівчинка відповідає, що вона залізла на великий стілець і дістала ляльку, то мама запитує, чи одразу вона взяла великий стілець. Дівчинка розповідає, що ляльку не можна було дістати. Тоді вона взяла великий стілець і дістала. Такий послідовний звіт дитини про виконані дії є передумовою подальшого самостійного планування своїх дій у знайомих ситуаціях. Але планувати свої дії дитині допомагає дорослий. Наприклад, він запитує, що дитина буде будувати, з чого тощо. Опанування дитиною способів засвоєння суспільного досвіду, а саме спільних дій, наслідування, спроб, дій за зразком і словом – необхідна умова її розвитку і підготовки до навчання в освітньому закладі. Розвиток дитини з ІІІ потребує проведення такої роботи, яка б сприяла становленню особистості, що житиме в суспільстві, формуванню в неї соціально значущих особистісних якостей на основі засвоєння суспільних норм та досвіду правильної поведінки.

Отже, важливим напрямом роботи закладу має стати збагачення соціального досвіду дитини, що складається з:

- орієнтовної діяльності (дієвого пошуку і знаходження орієнтирів, установлення зв'язків та найпростіших закономірностей, визначення власного місця в предметному та людському оточенні);
- пристосування (звикання, адаптація до нових умов життя, до незвичайних вимог соціуму та своїх потреб);
- перетворення (корисний, доцільний, оптимальний вплив на оточуючі предмети, людей, саму себе).

Отже, формування та збагачення соціального досвіду дитини розглядається як один з основних напрямів її особистісного становлення.

Процес входження в нову соціальну ситуацію є важливим та складним етапом. Через дефіцит соціальних навичок у дітей з ІІІ цей період характеризується особливими труднощами. Популярна стратегія вирішення цих проблем – використання соціальних історій, які допомагають дитині зрозуміти соціальні ситуації, формуючи при цьому соціальні навички та визначити правильну, адекватну поведінку.

Соціальні історії – це інструмент соціального навчання, який можуть використовувати як батьки, так і педагоги для навчання дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі з інтелектуальними порушеннями розвитку. Написання соціальної історії починається зі збирання інформації, виявлення актуальної теми для навчання та розроблення персоналізованого тексту й ілюстрацій.

Метод соціальних історій надає можливості покращення навичок соціальної взаємодії. Метод «соціальні історії» запропоновано та описано Керол Грей, як спосіб пояснення та навчання дитини прийнятним способом соціальної поведінки [4]. Соціальні історії доступно та наочно дають відповіді дитині на запитання, як треба взаємодіяти з іншими дітьми, дорослими, як поводитись у громадських місцях тощо. Зазвичай соціальна історія супроводжується наочним матеріалом: фото, малюнками чи символічними зображеннями. Вибір типу ілюстрацій зале-

ДІАГНОСТИКА І КОРЕКЦІЯ

жить від віку, особливостей розвитку конкретної дитини, для якої створюється соціальна історія.

Для створення соціальної історії рекомендують дотримуватись такого алгоритму:

- мета, з якою створюється соціальна історія;
- зміст соціальної історії;
- наочне оформлення історії (малюнки, фотографії);
- інформативність зображень і тексту.

Соціальна історія – це короткий опис певної ситуації, події або діяльності, що включає інформацію про те, чого можна очікувати в такій ситуації та які наслідки можуть бути залежно від обраного варіанту поведінки. Соціальні історії допомагають дорослому зрозуміти, що саме дитина може бачити чи переживати в конкретному випадку. Також допоможуть навчити дитину правильній поведінці в ситуаціях, у яких вона опиняється.

Наразі, колективом співробітників відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України спільно з видавництвом «Ранок» готується до випуску набір карток «Соціальні історії» – інструмент соціального навчання, який можуть використовувати як педагоги, психологи, так і батьки для навчання дітей.

Представлений набір карток «Соціальні історії» репрезентує один з ефективних прийомів, що застосовуються в практичній роботі з дітьми, у тому числі і з дітьми з особливими освітніми потребами, для розвитку в них навичок соціальної взаємодії, комунікації, опанування ними соціальних норм і правил поведінки.

Рис.1. Картка для розвитку соціальних навичок

ДІАГНОСТИКА І КОРЕКЦІЯ

Комплект соціальних історій допоможе навчити дитину правильній поведінці в конкретній ситуації шляхом моделювання за допомогою поданих матеріалів. Набір містить картки для розвитку соціальних навичок (перебування в школі, похід на дитячий майданчик, відвідання магазину, похід до стоматолога, перукарні, кафе, візит гостей, відпочинок на пляжі) (Рис. 1) та картки для формування поведінкової стратегії (коли занадто голосно, коли я захворів, коли я серджусь, коли я в школі, як поводитись із тваринами, із незнайомцями, коли я граюся з іншими дітьми, як не порушувати особистий простір інших людей) (Рис. 2).

Цей набір карток може використовуватись для дітей від трьох років педагогами в умовах дошкільного закладу освіти, школи, інклюзивно-ресурсного центру, навчально-реабілітаційного центру та батьками вдома. Тривалість роботи з однією історією залежить від індивідуальних потреб і можливостей дитини.

Використання карток у навчальній та ігровій діяльності під час роботи з дитиною допоможе:

- ознайомити та навчити правильній поведінці в нових незнайомих соціальних ситуаціях;
- розвинути соціальні навички (шляхом наочного пояснення, що очікує дитину в певній соціальній ситуації та як правильно себе поводити в громадських місцях);
- формувати адекватну поведінкову стратегію;
- тренувати вміння розрізняти та правильно реагувати на різні почуття (злість, страх, тривожність);
- розвинути зв'язне мовлення.

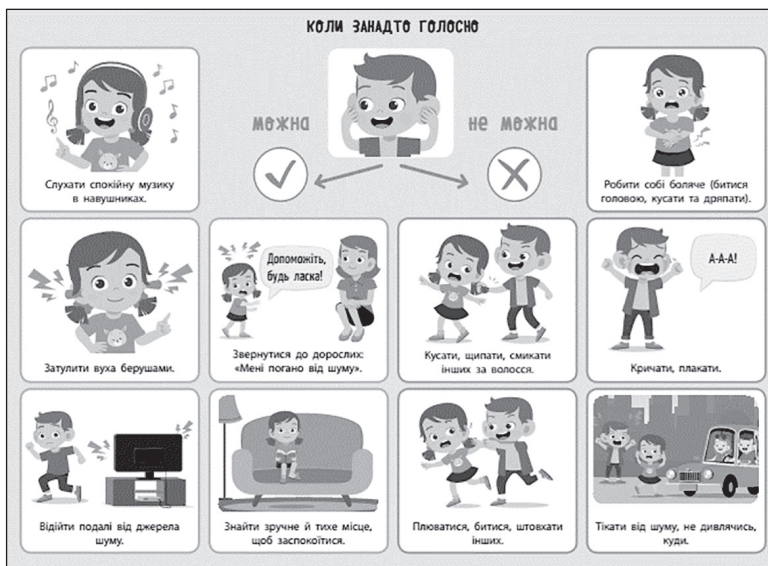

Рис.2. Картка для формування поведінкової стратегії

Наданий матеріал здатний вичерпно, наочно та послідовно супроводжувати дитину через проходження тієї ситуації, яка поки що важко піддається самостійному виконанню або викликає певний опір і негативну реакцію.

Соціальні історії представлені таким чином, що дитина здатна зв'язати їх із позитивною, адекватною поведінкою. Позитивні методи допомагають впоратися з негативними емоціями і краще сприймати нові ситуації та дії.

Розглядати і читати соціальні історії можна впродовж дня. Найбільш зручно, якщо вони будуть лежати в доступному для дитини місці. Тоді вона зможе попросити дорослого про читання не тільки усно, але й самостійно взяти папку або принести її до рук дорослого (якщо дитина не говорить). Гортаючи матеріал, дитина швидко навчиться самостійно обирати актуальну на цей момент історію.

Адекватна соціальна поведінка пояснюється дитині за допомогою планшета, відповідей на запитання про те, як взаємодіяти з іншими людьми (що робити можна, що – не можна). Використовуючи планшет з набору та розрізні картинки можна відпрацювати бажану та небажану поведінку дитини в конкретній ситуації.

Правила роботи із соціальними історіями:

1. Ознайомте дитину зі змістом історії за картинкою.
2. Проговоріть послідовність зображених картинок та можливих дій.
3. Запропонуйте дитині самостійно проговорити (викласти) історію за допомогою розрізних картинок.
4. За допомогою планшета відпрацюйте дії «можна» – «не можна».
5. Пропонуйте дитині соціальні історії тоді, коли вона спокійна.
6. Використовуйте доступну для дитини мову.
7. Переглядайте історію так часто, як необхідно дитині.
8. Зберігайте позитивне і терпляче ставлення, коли переглядаєте або обговорюєте соціальну історію з дитиною.
9. Давайте тільки одну історію за один раз. Переконайтеся, що дитина не перевантажена інформацією.

Ефективність і універсальність методу «Соціальні історії» дає можливість вирішувати як соціальні, так і комунікативні завдання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, позитивним результатом соціалізації дитини є її соціальна компетентність. Соціальна компетентність – це інтегральна якість особистості, яка передбачає оволодіння певною системою знань, формування вмінь і навичок взаємодії в соціумі та здатності оцінювати свої дії та вчинки. На нашу думку, саме сформованість соціальної компетентності має виступати результатом соціально-педагогічного супроводу дитини з інтелектуальними порушеннями, який спрямовано на підтримку дитини в системі соціальних відносин, на збагачення соціального досвіду, на спільну діяльність навчання новим моделям взаємодії з собою та світом, на подолання труднощів соціалізації. Саме метод соціальних історій надає можливості покращення навичок соціальної взаємодії в системі відносин «дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «дитина в соціумі», «дитина в природному довкіллі». Актуальним є подальший науковий пошук інструментів соціального навчання, який може бути спрямований на розширення тематичних груп, варіативності

наочного матеріалу для створення та оформлення соціальних історій, удосконалення практичного досвіду впровадження цього методу, який сприяє вирішенню життєвих пізнавальних і практичних завдань, передбачаючи використання ігрових ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гладченко І. В., Супрун М. О., Висоцька А. М. (2014) Соціалізація дитини з обмеженими розумовими можливостями в сучасному освітньому вимірі. Київ: Інститут спеціальної педагогіки. Режим доступу [http://www.ispukr.org]
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України (2016) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
4. Керол Грей (2016) Социальные истории: Инновационная методика для развития социальной компетентности у детей с аутизмом: Рама Паблিশин.
5. Кононко О. Л. (1998) Соціально-емоційний розвиток особистості. Київ: Освіта.
6. Кочерга О. В. (2012) Психологія дітей з особливими потребами. Київ. Редакції газет з дошкільної та початкової освіти.
7. Кузьменко О. В. (1995) Адаптація. Дошкільне виховання. 8.
8. Курінна С. М. (2004) Особливості соціалізації дітей 6 – 7 років в різних умовах життєдіяльності. Вихователь-методист. 4.
9. Поніманська Т. І. (1999) Людина і я. Світ дорослих як чинник соціалізації особистості дитини. Дошкільне виховання. 8.
10. Поніманська Т. І. (1998) Основи дошкільної педагогіки. Київ: Абрис.
11. Татяничкова І. В. (2017) Соціалізація дитини з вадами розвитку: теорія, досвід, технології. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Hladchenko, I. V. & Suprun, M. O. & Vysotska, A. M. (2014) Sotsializatsiia dytyny z obmezhenymy rozumovymy mozhlyvostiamy v suchasnomu osvithnomu vymiri [Socialization of a child with mental disabilities in the modern educational dimension]. Navchalno-metodychnyi posibnyk. Kyiv: Instytut spetsialnoi pedahohiky. Rezhym dostupu [http://www.ispukr.org] [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine “On Education”] vid 05.09.2017 № 2145-VIII [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> [in Ukrainian].
3. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi osvity [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary education reform]. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. – 2016 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
4. Kerol, Grej (2016) Social'nye istorii: Innovacionnaja metodika dlja razvitija social'noj kompetentnosti u detej s autizmom [Social Stories: An Innovative Technique for Developing Social Competence in Children with Autism]: Rama Pablishin [in Russian].
5. Kononko, O. L. (1998) Sotsialno-emotsiinyi rozvytok osobystosti [Socio-emotional development of personality]. Kyiv: Osvita [in Ukrainian].

6. *Kocherha, O. V.* (2012) Psykhofiziologhiia ditei z osoblyvymy potrebamy [Psychophysiology of children with special needs]. Kyiv. Redaktsii hazet z doshkilnoi ta pochatkovoï osvity [in Ukrainian].
7. *Kuzmenko, O. V.* (1995) Adaptatsiia [Adaptation]. Doshkilne vykhovannia. № 8 [in Ukrainian].
8. *Kurinna, S. M.* (2004) Osoblyvosti sotsializatsii ditei 6-7 rokiv v riznykh umovakh zhyttiediialnosti [Features of socialization of children 6 – 7 years in different living conditions]. Vychovatel-metodyst. № 4 [in Ukrainian].
9. *Ponimanska, T. I.* (1999) Liudyna i ya. Svit doroslykh yak chynnyk sotsializatsii osobystosti dytyny [Man and me. The world of adults as a factor in the socialization of the child's personality]. Doshkilne vykhovannia. № 8 [in Ukrainian].
10. *Ponimanska, T. I.* (1998) Osnovy doshkilnoi pedahohiky [Fundamentals of preschool pedagogy]: Navch. Posibnyk. Kyiv: Abrys [in Ukrainian].
11. *Tatianchukova, I. V.* (2017) Sotsializatsiia dytyny z vadamy rozvytku: teoriia, dosvid, tekhnolohii [Socialization of a child with developmental disabilities: theory, experience, technology] (Monohrafiia). Sloviansk : Vyd-vo B. I. Matorina [in Ukrainian].